

Структура и определяне на опората при конструкции от типа NN в български и албански

Анна Капитанова-Кръстева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

THE STRUCTURE AND HEAD DETERMINATION OF NN CONSTRUCTIONS IN BULGARIAN AND ALBANIAN

Anna Kapitanova-Krasteva

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

ORCID: 0009-0007-3945-9037

E-mail: akkapitano@uni-sofia.bg

Abstract: The aim of this study is to clarify the syntactic structure and principles of head determination of NN constructions in Bulgarian and Albanian. The analysis assumes that the different interpretations of these constructions – quantitative and container-related – depend on the degree of lexicality of the first nominal (N1). Data from the two Balkan languages, both part of the Balkan Sprachbund, provide empirical support for the monoprotectional approach. The study argues that the different interpretations of pseudo-partitive constructions are due to different functional structures, rather than competing syntactic derivations.

Keywords: pseudo-partitive constructions, NN constructions, monoprotectional approach, semi-functional nominal, Bulgarian, Albanian

Резюме: Целта на изследването е да изясни синтактичната структура и механизмите за определяне на опората в NN конструкциите в български и албански от типа *чаша вино*. Анализът допуска, че различните тълкувания – количествена и съдържателна – зависят от степента на лексикалност на първия номинал (N1). Данните от двата балкански езика, част от Балканския езиков съюз, предоставят емпирична подкрепа за Монопоекционния подход, който разглежда N1 като полуфункционален елемент. Защиатаваме тезата, че семантичната вариативност на псевдопартитивните конструкции не произтича от конкуриращи се синтактични деривации, а от различна функционална организация на една и съща базова структура.

Ключови думи: псевдопартитивни конструкции, NN конструкции, монопроекционен подход; полуфункционален номинал, български и албански.

1.1. Обхват, цел и терминологични уточнения

Настоящото изследване разглежда конструкции от типа NN в български (напр. „бутилка вино“) и албански (напр. *shishe vere* [+ABL] 'бутилка вино' и *shishe verë* [-ABL] 'бутилка вино'). И в двата балкански езика липсва свързваща морфема между номиналите N1 и N2 (срв.: англ. *a glass of water* 'чаша вода'; фр. *une bouteille de vin* 'бутилка вино').

В българската граматична традиция последователността NN се описва като несъгласувано определение, или по-точно, като безпредложно свързани съществителни имена (вж. GSBKE; Pashov 2004; Brezinski 2000; Koeva 1999). Пенчев (1993) определя конструкцията като предпоставено разширение със съществително име в рамките на именната група, което имплицира анализ, при който вторият номинал (N2) се разглежда като опора.

Макар че Брезински (2000: 166–169) подчертава, че несъгласуваните определения оформят две групи синтаксеми – с количествена семантика и с неколичествена, той анализира връзката между N1 и N2 и в двата случая като определяемо-определител. В този смисъл не допуска възможност за вариативност в определянето на опората според тълкуването на конструкцията, което е ключово за нашето изследване.

В албанското академично издание конструкцията се описва основно като съществително + съществително в аблатив, но се привеждат примери със съществително + съществително, където N2 „е във форма, която може да се приеме като неопределен акузатив“ (Gramatika e gjuhës shqipe, Sintaksa 2002: 88) в случаите, когато N1 се отнася до количество, мярка, тегло. Въпросът за втората формална вариация (без аблатив) не е предмет на подробно обсъждане в албанската традиционна и генеративна литература, нито се предлага систематичен анализ на нейната синтактична реализация. Въпреки това някои генеративисти, като Турано и Джусти (Turano, Giusti 2007), разграничават два подтипа на конструкцията – с аблатив и без аблатив, – но предлагат анализ, с който ние не сме напълно съгласни и ще се аргументираме защо. За типа NN авторките възприемат англоезичния термин псевдопартитивна конструкция (*pseudo-partitives*).

В нашето изследване, с цел избягване на терминологични усложнения, ние също ще използваме термините български псевдопартитив и албански псевдопартитив, когато говорим за конструкции от типа NN в двата езика.

Основната цел е да покажем как една и съща повърхнинна структура – NP [N1 N2] – може да получи различни интерпретации в зависимост от степента на лексикалност/функционалност на N1 (за български) и как тази вариативност на N1 се отразява формално върху N2 (за албански). Разграничаваме две основни тълкувания:

- количествено, при което максималната проекция на конструкцията е NumP/QP, а референтът е N2;
- съдържателно (контейнерно), при което конструкцията се реализира под DP, а референтът е N1.

В рамките на тези две интерпретации ще проследим и различните механизми за определяне на опората (синтактична и семантична) в конструкциите от типа NN.

1.2. Теоретичен подход

В хода на анализа се привеждат аргументи в подкрепа на монопроекционния подход (*Monoprojectional approach*), разработен за псевдопартитивни конструкции в езици, при които между двата номинала липсва свързваща морфема (Alexiadou, Naegeman & Stavrou 2007: 399–435). Подходът допуска, че различните интерпретации на конструкцията не произтичат от конкуриращи се деривации, а от различна функционална организация на една и съща базова структура. Обяснява това, като отчита N1 като полуфункционален елемент.

Българските и албанските данни предоставят емпирично силна подкрепа за този анализ, тъй като показват, че една и съща формална последователност NN може да корелира с различни интерпретации и структурни репрезентации, като разликите могат да бъдат диагностицирани чрез езиково специфични средства (определителен член в български и аблативна/генитивна маркираност в албански).

2. Основни свойства на конструкцията NN

2.1. Обща характеристика на съществителните в позиция N1

Съществителните, които заемат позиция N1, най-често изразяват количествена характеристика (Коева 1999: 38); имат количествена семантика (Brezinski 2000: 166).

Таблица (1) по-долу (класификацията е моя) илюстрира такива отношения между двата номинала, като във втората колона са приведени съответните примери на албански език, където върху N2 е отразена аблативната флексия (с изключение на пример 7, който подробно ще бъде разгледан по-нататък):

Таблица 1.

Пример	Алб. N1 N2 (ABL)	Характеристика
1. пакет захар	<i>pako sheqeri</i> (+ABL)	съд-съдържание [масово съществително]
2. кутия бонбони	<i>kuti karamesh</i> (+ABL)	съд-масово съдържание [бройно; мн.ч]
3. бутилка вино	<i>shishe vere</i> (+ABL)	съд-течност
4. парче месо	<i>copë mishi</i> (+ABL)	част-цяло
5. група студенти - тълпа, рояк, стадо, ято и др.	<i>grup studentësh</i> (+ABL)	цяло-част <i>N1 колективно същ., посредством което възприемаме предметите като едно цяло.</i>
6. стрък магданоз	<i>degë majdanozi</i> (+ABL)	единица-състав <i>N1 съществителни за състав/материал, които представляват единица от въпросния състав.</i>
7. килограм захар, литър вода	<i>kilogram sheqer</i> Ø (-ABL) <i>litër ujë</i> Ø (-ABL)	мярка-съдържание

Общото между примери 1-7 е, че N1 обозначава определено количество, брой или мярка, взети от денотацията на лексикалното N2. Второ, N1 е релационно съществително и винаги изисква появата на второ съществително. Именно N2 е номиналът, който е референтът на цялата NP фраза.

За определяне на опората, както отбелязва Коева (1999: 38), използваме процедурата със съкращаване на словосъчетанията до главата им част. Така може да кажем: „Купи пакет захар.“; „Купи захар.“; но не и „*Купи пакет“. Но в съчетание с числително N1 може да се използва като отговор на количествен въпрос: срв.: „Колко захар да купя? **Един** пакет.“

Това е и първият показател, който поставя под въпрос лексикалността на N1. Ако първият номинал имаше същите характеристики като втория, то би следвало да

заклучим, че фразата има два референта. Ако това е така, следва да очакваме, че между двата номинала може да се появи демонстратив, квантификатор и относително изречение. Следващият пример показва, че това е невъзможно нито в българския, нито в албанския:

- (1) а. *един букет (тези, всички, няколко) цветя
**një tufë (këto, të gjitha, disa) lulësh* (Алб.)
 *'един букет (тези, всички, няколко) цветя'
 б. *един букет, който купи вчера цветя
**një tufë që bleu dje lulësh* (Алб.)
 *'един букет, който купи вчера цветя'

2.2. N1 като класификатор и връзката между N1 и N2

Псевдопартитивните конструкции, посочени в таблица 1, показват, че съществителното N1 не назовава самия референт, а предоставя начин на организиране, измерване или групиране на референта, изразен от N2. В този смисъл N1 действа като класификатор.

Обикновено N2 е масово съществително ([-count]) или бройно в множествено число ([+count plural]). Когато N2 е масово съществително („вино“), N1 осигурява неговата бройност, като позволява то да бъде комбинирано с числително или количествен маркер (напр.: „една чаша вино“; „няколко/много чаши вино“). Същото наблюдаваме и в албански. Поради факта, че и в двата разглеждани езика формата за числителното „едно“ (алб. *një*) съвпада с неопределителния член, тук не се обвързваме със статуса ѝ като член или като числително, затова и примера по-долу даваме в мн.ч. Оттук нататък ще даваме буквалния превод под примера на албански, само ако последният се различава от еднакво разположените линейно езикови елементи на български.

- (2) а. Поръчах **две/няколко/много** чаши вино.
Porosita dy/ disa/ shumë gota vere. (Алб.)
 б. *Поръчах \emptyset чаши вино.
**Porosita \emptyset gota vere.* (Алб.)

СТРУКТУРА И ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОПОРАТА...

Следва да се отбележи, че пример (2б) в български („Поръчах чаши вино“) може да бъде приемлив в определен контекст. В този случай обаче N1 не функционира като класификатор, а се интерпретира със значение „съд“, като фокусът пада върху избора на съда (напр. чаши в противопоставяне на бутилка). Съответно изразът би следвало да се тълкува като „поръчах виното в чаши, а не в бутилка“.

Когато N2 е в множествено число („бонбони“) и е придружено с подходящ класификатор N1 („кутия“), то получава кумулативна интерпретация, т.е. отделните „бонбони“ се събират в една обща референтна цялост и се интерпретират като агрегат. Тук класификаторът служи като мерна единица. Това се вижда в (3б):

- (3) а. Купих три бонбона.
 Bleva tri karamele. (Алб.)
- б. Купих **три** кутии бонбони.
 Bleva tri kuti karameleš. (Алб.)
- в. ?Купих Ø кутии бонбони.
 **Bleva Ø kuti karameleš.* (Алб.)

В псевдопартиитивните конструкции N1 се държи като класификатор, тъй като не назовава директно референта, а въвежда единица за измерване, членение на масата на части или групиране. По този начин посредничи между маркера за кардиналност и номиналната референция, т.е. между броенето и самия референт, което е характерно поведение за класификаторите. Поради класификаторната си функция N1 изисква наличие на числов или количествен маркер, за да може цялата фраза да функционира като аргумент. В това отношение конструкцията синтактично наподобява обикновена квантификаторна фраза (QP), както ще видим в 2.3. Засега данните, които приведохме за двата езика подкрепят монопроекционния анализ, според който N1 варира в своята лексикалност и се определя като полулексикален (или полуфункционален) елемент.

2.3. Кога NN е QP/NumP?

Последователността „числително + класификатор“ [Num. + N1] в псевдопартиитивната конструкция, напр. „три кутии бонбони“ (алб. *tri kuti karameleš*), има същото разпределение като квантификатора „много“ (алб. *shumë*) в „много бонбони“ (алб. *shumë karamele*). И в двата случая става въпрос за количество бонбони. Тази прилика идва именно от присъствието на N1, което споделя едновременно лексикални и функционални свойства като класификатор. Това означава, че N1 може да бъде и напълно лексикално, ако реферира към „кутията“, т.е. предмета (контейнера), а

„бонбоните“ N2 обозначават съдържанието му. Двойното тълкуване ще проследим в точка 3.

Да се върнем на количественото тълкуване на фразата. Защо смятаме, че NN е QR/NumP? Пример (4) показва, че именната проекция с квантификатор (4а) и псевдопартитивната конструкция (4б) се държат еднакво по отношение на т.нар. *split topicalization* или когато едната от съставките се изнася в лявата периферия с цел топиализация, срв.:

- (4) а. Магданоз купих [много _].
Majdanoz bleva [shumë _]. (Алб.)
- б. Магданоз купих само [една връзка _].
Majdanoz bleva vetëm [një degë _]. (Алб.)
- в. *Магданоз купих само връзка.
 **Majdanoz bleva vetëm degë.* (Алб.)

В (4а) „магданоз“ (*majdanoz*) е топиализирано от обикновена именна проекция, при което квантификаторът „много“ (*shumë*) не се премества чрез синтактично движение и остава на мястото си, където е базово генериран (*in situ*). В (4б) топиализацията на „магданоз“ от псевдопартитива и в двата езика оставя последователността [числително + N1], „една връзка“. Обръщаме внимание, че присъствието на числителното в тези случаи е напълно задължително в сравнение с неграматичния пример (4в).

Числителните и квантификаторите, както и класификаторните съществителни с числително [Num. + N1] отговарят на въпрос за количество:

- (5) а. Колко книги прочете през лятото?
Sa libra lexove gjatë verës? (Алб.)
- б. много/ десет/ един рафт
shumë/ dhjetë/ një raft (Алб.)

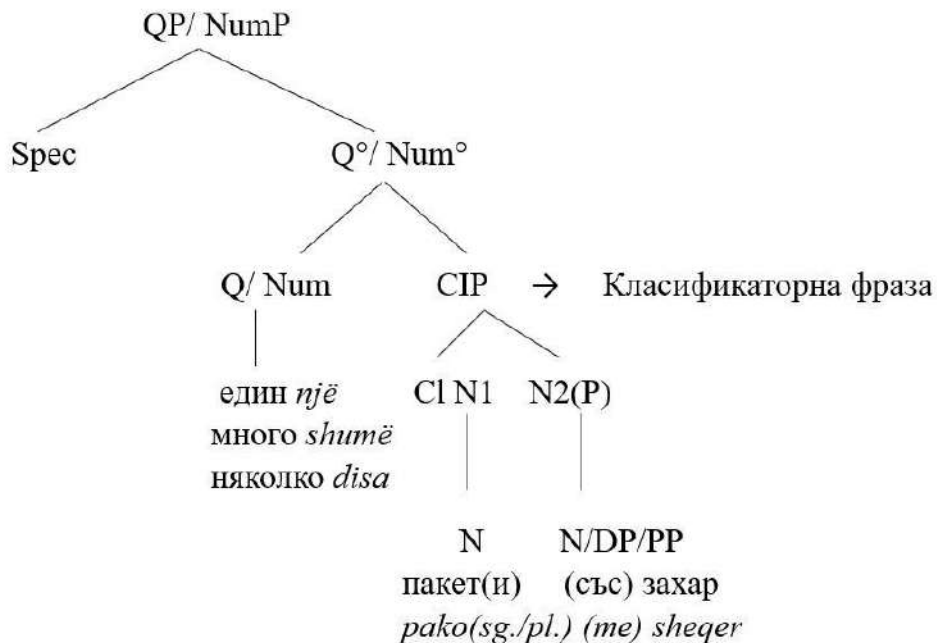
Същите елементи могат да лицензират и номинална елипса, както сочи пример (6), където съществителното „рокли“ е изпуснато:

- (6) Сестра ми купи една рокля, а аз – две/ много/ няколко/ един гардероб.
Motra ime bleu një fustan, ndërsa unë – dy/ shumë/ disa/ një dollap.

Анализът показва, че последователността [числително + N1] в българските и албанските псевдопартитивни конструкции се държи синтактично и семантично като

обикновен квантификатор („две“, „много“, „няколко“ и др.). Затова предлагаме структурната репрезентация при количествено четене на фразата да бъде обикновена квантификаторна или числителна фраза (QP/NumP), илюстрирана по-долу в пример (7):

(7)

Графиката представя синтактичната структура на псевдопартитивни конструкции от типа „един/няколко/много пакет(а/и) захар“ (*një/ disa/ shumë pako sheqer*), където Q°/Num° е опора на проекцията. Това е така, защото именно този елемент определя дали фразата „може да се преброи“; лицензира цялата конструкция като аргумент и селектира междинното ниво на класификаторната фраза (CIP), където се реализира псевдопартитивната връзка.

Опора на класификаторната фраза е CI, където N1 е класификаторното съществително. N1 („пакет“, *pako*) е лексикалната реализация на функционалната опора. Това означава, че N1 е синтактичната опора на фразата, а N2 („захар“, *sheqer*) е референтът на именната фраза или семантичната опора.

Между синтактична/функционална опора и лексикална/семантична опора съществува систематична връзка, без те да съвпадат задължително. Докато синтактичната и функционалната опора определят категорията и граматичните свойства на фразата, лексикалната и семантичната опора осигуряват нейното съдържателно значение и референция. В псевдопартитивните конструкции тези роли са разделени:

функционалните опори Q° и C1 структурират и лицензират фразата, докато основната семантична референция се носи от N2.

За разлика от стандартния DP-анализ, при който аргументността се лицензира от D, в българските и албанските псевдопартитивните конструкции (при количествено тълкуване) предлагаме най-високата проекция да е QP/NumP. Такива наблюдения са изложени и за гръцкия (виж Alexiadou, Naegeman, Stavrou 2007: 428). Липсата на D се свързва с недопускането на определителност при изцяло количествената интерпретация на конструкцията, при която кардиналният маркер в Q°/Num° поема аргументната функция.

3. Двойното тълкуване на NN – количествено и съдържателно (контейнерно)

Псевдопартитивите са двусмислени. Фразите „пакет захар“ (*pako sheqer(i)*) и „кутия бонбони“ (*kuti karamele(sh)*) може да се интерпретират веднъж като количеството, което се побира в „един пакет“ и в „една кутия“, където референтът е N2. Но референт може да бъде и N1, физическият „пакет“ и „кутия“, т.е. самият контейнер. Тогава, когато N2 „захар“ и „бонбони“ се отнасят до съдържанието на N1, говорим за неколичествена интерпретация, която ще наричаме съдържателна или контейнерна.

Vos (Vos 1999) в своята работа *A Grammar of Partitive Constructions* подробно разглежда нидерландските и немските псевдопартитиви, които се реализират без свързваща морфема, подобно на българския и албанския. Нейните наблюдения върху глаголната селекция и съгласуването по число подкрепят монопроекционния анализ, в частност вариативността в лексикалността на N1, и могат да бъдат приложени в двата балкански езика. Такива модели ще разгледаме в точка 3.2.

Съдържателното (контейнерното) четене на псевдопартитивите е еквивалентно на съответните им предложни фрази (Vos 1999: 3), виж пример (8):

(8)	пакет (със) захар	алб. <i>pako (me) sheqer</i>
	кутия (с) бонбони	<i>kuti (me) karamele</i>

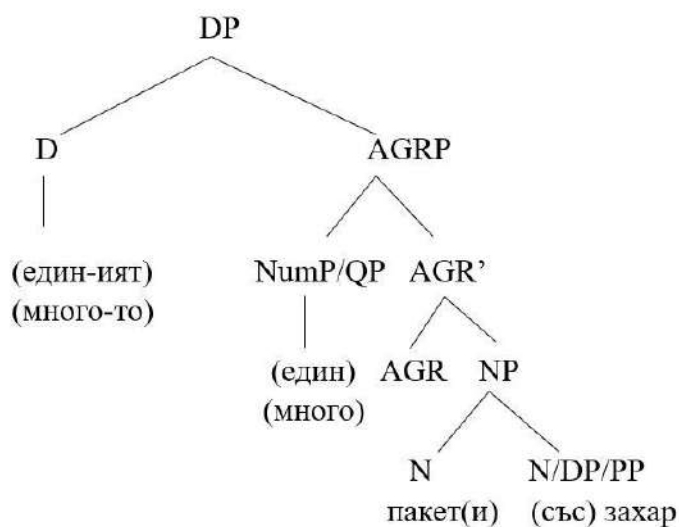
Най-вероятно възможността за членуване на първата съставка в българската фраза, се лицензира именно от неколичественото ѝ тълкуване, илюстрирано в пример (9а) и (10а):

- (9) а. Подай ми **пакета** захар. – **съдържателно тълкуване**, референт N1
 б. Подай ми пакетØ захар. – **количествено тълкуване**, референт N2
- (10) а. Поръчах **кутията** бонбони. – **съдържателно тълкуване**, референт N1
 б. Поръчах кутияØ **бонбони**. – **количествено тълкуване**, референт N2

Появата на определителния член върху N1 може да се разглежда като диагностичен белег за съдържателно, а не количествено тълкуване на псевдопартитивната конструкция в българския.

Дори когато имаме количествен маркер пред N1, придружен от задпоставен определителен член („единият/ многото пакет(и) захар“), Num или Q не се държат като обикновени квантификатори, а като квантификаторни прилагателни в позиция на спецификатор (Giusti 1991). Виж пример (11) в последващата графика:

(11)

Що се отнася до албанския псевдопартитив, той по същество е неопределена фраза. Това, разбира се, не означава, че той трябва да бъде интерпретиран само в количественото му значение, както показват българските данни. Спецификите на албанския псевдопартитив излагаме в 3.1.

3.1. Особенности на албанския псевдопартитив

Ако се опитаме на албански да получим съдържателна (контейнерна) интерпретация на фразата (9a), която за улеснение прилагаме по-долу като (12a), ще забележим, че първо, е необходимо наличието на демонстратив, следван от неопределено N1, а второ – задължителна аблативна флексия на N2.

- (12) а. *Jepmë atë pako sheqeri. (+ABL)*
 'Подай ми този пакет захар (+Абл.)'
 Подай ми този пакет захар. *или* Дај ми пакета захар.
 б. *Jepmë një pako sheqerë. (-ABL)*
 'Подай ми един пакет захар' (-Абл.)
 Подай ми (един) пакет захар.

Пример (12а) е преведен от автора. Същото значение на албански може да се постигне при превръщане на именната фраза в генитивна такава, срв.: *Jepmë pakon e sheqerit (GEN)* (букв. 'Подай ми пакета на захарта' = Подай ми пакета захар). Флективно неопределената генитивна фраза на албански съвпада с аблативната. Предвид обхвата на изследването този въпрос тук няма да бъде задълбочено обсъждан.

В генеративните изследвания доминира виждането, че опора на албанския псевдопартитив е N1, а N2 е негов комплемент (*Hyrje në Sintaksën Gjenerative të Shqipërisë* 2011: 74/ Въведение в генеративния синтаксис на албанския език) при примери с аблативна флексия върху N2. Това е и традиционният модел при определяне на опората при езици с падежна морфология. Но видно албанският демонстрира и случаи без аблатив върху N2.

3.1.1. Проблемът с албанския псевдопартитив

Как да тълкуваме *shishe verë (-ABL)* и *shishe vere (+ABL)* 'бутилка вино'? Турано и Джустини в своя труд *Case assignment in the pseudo-partitives of Standard Albanian and Arbëresh. A case for micro-variation* (Turano, Giusti 2007) говорят за два типа псевдопартитиви, без да засягат директно количественото и съдържателното тълкуване на албанската конструкция. Техните наблюдения са базирани на сравнение между албанския и арбърешкия (говора на албанците в Италия). Отделят два типа псевдопартитиви: тип 1 директен псевдопартитив (пример 13) и тип 2 аблативен псевдопартитив (пример 16):

- (13) *shishe verë (-ABL)*
 'бутилка вино' (-Абл.)

В т.нар. директен псевдопартитив липсва очакваната аблативна флексия върху N2. Авторките обясняват това като споделяне на падеж. Наистина, и като външен (номинативен), и като вътрешен (акузативен) аргумент в неопределена конструкция

флексииите на двата номинала съвпадат. Но само при неопределена фраза, което, според нашия анализ, ни кара да мислим, че тук става въпрос единствено като количествена интерпретация. От друга страна, авторките определят тип 1 като синтактично сложна дума (*compound noun*), като казват, че в директния псевдопартитив единствената позиция, която може да заеме прилагателното, е след N2. Виж пример (14) на албаснки, където прилагателното заема обичайната си постноминална позиция (огледален образ спрямо българския):

- (14) *shishe verëØ (-ABL) e vogël*
 'бутилка виноØ (-Абл.) **малко**'
 малка бутилка вино

Но същевременно не отчитат конструкции като следните:

- (15) *një lugë e vogël kripëØ (-ABL)*
 'една лъжица **малка** солØ (-Абл.)'
 една малка лъжица сол

В пример (15) отново отсъства аблативната флексия върху N2, но прилагателното се появява между N1 и N2, противно на виждането на Турано и Джусти, но пък в подкрепа на нашето наблюдение, че в този случай (при липса на аблативна флексия) фразата се тълкува единствено в количественото ѝ значение и не формира *compound noun*.

Тип 2 е т.нар. аблативен псевдопартитив, при който очаквано аблативната флексия се появява върху N2. Виж примери (16) и (17), взети от Турано и Джусти:

- (16) *shishe e vogël vere (+ABL)*
 'бутилка **малко** вино (+ABL)'
 малка бутилка вино
- (17) *tufë lulësh (+ABL) e madhe*
 'букет цветя (+Абл) **голям**'
 голям букет цветя

Но според нас пример (17) е неграматичен – **tufë lulësh (+ABL) e madhe*. Авторките смятат, че при аблативния псевдопартитив прилагателното може да се появи или между двата номинала (пример 16), или след N2 (пример 17). Що се отнася до пример (17) не сме съгласни с твърдението и сме на мнение, че единствената позиция, която

може да заема качествено прилагателно „голям“ (*e madhe*) е непосредствено след N1 „букет“ (*tufë*) или както е на български – пред N1 (заради огледалния образ). Така граматически правилна фразата на албански ще бъде:

- (18) *tufë e madhe lulesh (+ABL)*
 'букет голям цветя (+Абл)'
 голям букет цветя

В горепосочения пример прилагателното „голям“ (*e madhe*) модифицира N1, както на албански, така и на български: „голям букет“. Фактът, че N1 позволява прилагателна модификация говори за неговата по-висока степен на лексикалност. А колкото по-висока е лексикалността на N1, толкова повече фразата позволява да се интерпретира в съдържателното ѝ (контейнерно) значение. Това ще видим в точка 3.2.

Като обобщение за албанския псевдопартитив може да кажем, че той изначално е неопределена фраза. Когато се реализира без аблативна флексия на N2, то фразата има изцяло количествено тълкуване. Така си обясняваме конструкции като:

- (19) а. *kilogram sheqer (-ABL)*
 'килограм захар'
 б. *litër ujë (-ABL)*
 'литър вода'
 в. *1 gotë të vogël arra (-ABL)*
 '1 чаша малка орехи'

Номиналите „килограм“ и „литър“ сами по себе си задават мярка на съдържанието N2 и не могат да бъдат интерпретирани като съдържателни (контейнерни) конструкции, като (19в), ако референтът беше „чашата“, а не количеството „орехи“. Когато N1 е с по-висока функционалност (по-ниска лексикалност), то отхвърля прилагателна модификация. Освен това, казахме, че псевдопартитивът на български в количественото му тълкуване не може да бъде друг освен неопределен.

- (20) а. *голям литър вода
 **litër i madh ujë*
 *'литър голям вода'
 б. *литърът вода
 **litër uji (+ABL)*

Всъщност единствените модификатори, които могат да се появят между N1 и N2, са прилагателните. Но дори и тогава тези прилагателни трябва да са от определен клас. Тъй като този въпрос излиза извън обхвата на настоящото изследване, го оставяме за бъдещи разработки, където би могъл да даде интересни резултати относно лексикалността на N1 в балкански контекст. Така например в гръцки може да кажем и „червен/мек чифт обувки“ (гр. *ena kokino/malako zevghari paputsia*), където N1 се модифицира от прилагателно, което семантично определя N2. В български и албански изглежда, че N1 не е толкова „прозрачен“ за N2.

3.2 Глаголна селекция и съгласуване по число

Както стана ясно, една и съща именна фраза „бутилка вино“ (*shishe verë/vere*) може да има количествена или съдържателна интерпретация. При количествена тя обозначава определено количество „вино“, а при съдържателна – се отнася до самия контейнер.

- (21) а. Изпи (една) бутилка вино.
Piu një gotë verë (-ABL).
 'Изпи една чаша вино (-Абл.)'
 б. Счупи (една) бутилка вино.
Theu një shishe vere (+ABL).
 'Счупи една бутилка вино (+Абл.)'

В (21а) „бутилка вино“ не се отнася до контейнера, а обозначава количество вино. Съществителното, което удовлетворява селекционните изисквания на глагола, е N2 „вино“, а не N1 „бутилка“. N2 не може да бъде избрано от глагола, когато именната фраза се интерпретира като количествена. Опора на фразата е именно N2, защото лексикалното съдържание на N1 не удовлетворява семантичните изисквания на глагола „пия“.

Ако заменим глагола „пия“ с такъв, който избира N1, например „счупвам“ в (21б), количествената интерпретация вече не е достъпна (Vos: 9-12). Следователно фразата се тълкува като съдържателна. В такива случаи опора ще бъде N1, а N2 ще е комплемент.

Ще приведем още примери за албанския псевдопартитив, защото заключихме, че той има различна повърхнинна структура при двете тълкувания – с аблативна флексия при съдържателна конструкция (22а) и (23а) и без аблативна флексия при количествена конструкция (22б) и (23б).

- (22) а. *Madhësia standarde për një shishe vere (+ABL) është 750 ml.*
Стандартният размер на една бутилка вино е 750 мл.
- б. *Si të shijojmë më mirë një shishe verë (-ABL)?*
Как да се насладим по-добре на бутилка вино?.
- (23) а. *Pjatë supe (+ABL) Laurier, porcelan, e bardhë/jeshile, Dia. 20.2x4.5 cm.*
Чиния за супа Laurier, порцелан, бяла/зелена, диаметър 20,2 × 4,5 см.
- б. *Nëse ka mundësi, do të dëshiroja një pjatë supë (-ABL).*
Ако е възможно, бих желал една чиния супа.

За българския псевдопартитив (който за разлика от албанския може да бъде и определен) установихме, че за различното тълкуване може да приложим диагностичен тест с определителен член.

- (24) а. Изпуших кутия цигари.
б. Изпуших кутията цигари.

В (24а) N1 не може да бъде семантично допълнение на глагола „пуша“. В такъв контекст фразата има само количествено тълкуване.

В (24б) референт на фразата е N1. Значението може да бъде: „Изпуших кутията (с) цигари, която е на масата“, а не количеството цигари, които се побират в една кутия. В този случай говорим за съдържателна конструкция. Тя отговаря на въпроса „Какво изпуши?“, а не „Колко изпуши?“ и е еквивалентна на предложната фраза „кутия с цигари“.

Глаголът не е ограничен да селектира едното или другото съществително. Така и в двата езика наблюдаваме възможност за съгласуване по число както с N1, така и с N2:

- (25) Група студенти **дойде/ дойдоха** в залата.
Një grup studentësh **erdhi/ erdhën** në sallë.

Пример (25) демонстрира „прозрачността“ на N1, т.е. глаголът може да „види“ N2 през първия номинал. Това се обяснява с полулексикалния (полуфункционалния) характер на N1 – теза, към която ние се придържаме в нашата работа.

Но лексикалността на N1 може да варира. Тази лексикалност е доминираща в случаите, когато единствено N1 предизвиква съгласуване, както е видно от пример (26а) и (26в):

- (26) а. Тази група/ групата студенти дойде в залата.
 б. *Тази група/ групата студенти дойдоха в залата.
 в. *Ky grup studentësh erdhi në sallë.*
 'Тази група студенти дойде в залата'
 г. **Ky grup studentësh erdhën në sallë.*
 *'Тази група студенти дойдоха в залата.'

Българският и албанският псевдопартитив, придружени от определител, реализират единствено съдържателно (контейнерно) тълкуване. В тези случаи опора на конструкцията (и синтактична, и семантична) е N1.

3.3. Съдържателна (контейнерна) интерпретация или когато NN е обикновено DP

По-горе изложихме аргументи, че в българския и в албанския псевдопартитив опора на конструкцията може да бъде както N2, така и N1 в зависимост от семантичното значение на фразата. Монопроекционният анализ решава проблема с опората, като отчита степента на лексикалност на N1. Всъщност този анализ обединява двата водещи подхода в генеративните изследвания.

Ранната литература определя връзката между N1 и N2 по различен начин, а именно:

- (i) като отношение **модификатор–модифициран** (*modifier-modiffee relation*, Jackendoff, Selkirk), при което N1 се приема, че заема позиция на спецификатор (*Spec*) във вътрешността на разширената именна фраза;
 (ii) като отношение **функционална опора–комплемент** (*head-complement relation*) в рамките на разширената DP, при което N2 е избран от функционалната опора N1;
 (iii) като предикативна връзка (*predication relation*, Abney).

Различията между (i) и (ii) се дължат на факта, че те са развити на два различни етапа в развитието на теорията. През 70-те години понятието „функционална категория“ все още не е било синтактично достъпно; затова в рамките на ендоцентрична NP съществителните за количество, предхождащи N2, можели да бъдат разглеждани единствено като заемащи позиции на спецификатор спрямо опората N2. Конституенти, които днес по-естествено се анализират като функционални опори в духа на монопроекционния анализ, тогава са били позиционирани в *Spec*, тъй като друга възможност не е съществувала. В този смисъл по-ранният анализ със спецификаторна позиция, преразгледан в рамките на теорията с функционални категории, довежда до

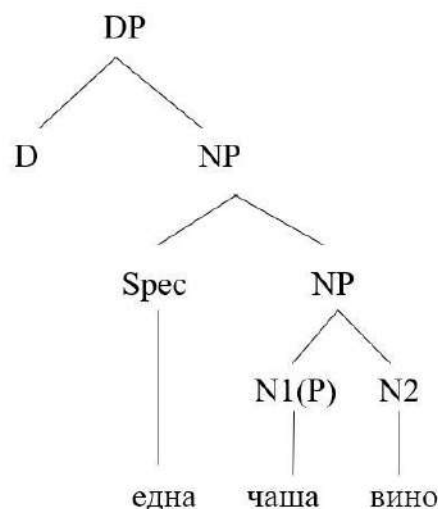
концепцията за полуфункционална категория (*semi-functional category*) и съпътстващия монопроекционен анализ.¹

(Alexiadou, Haegeman, Stavrou 2007: 408)

В тази връзка въпросът дали N1 или N2 е опора на псевдопартитива, следва да бъде задаван като каква опора е N1 и каква опора е N2. Видяхме, че при количествено тълкуване на фразата (точка 2.3.) N1 е синтактичната опора, докато N2 е семантична опора, а максималната проекция е квантификаторна или числителна фраза.

При съдържателното (контейнерно) тълкуване на псевдопартитива синтактична и семантична опора е N1, която взема като свой комплемент N2. Това означава, че конструкцията се държи по различен начин в синтаксиса. Смятаме, че при съдържателна интерпретация псевдопартитивът (и в български, и в албански) се държи като обикновена детерминаторна фраза (DP) и предлагаме следните структурни репрезентации, графично изобразени като пример (27) за българския и пример (28) за албанския:

(27)

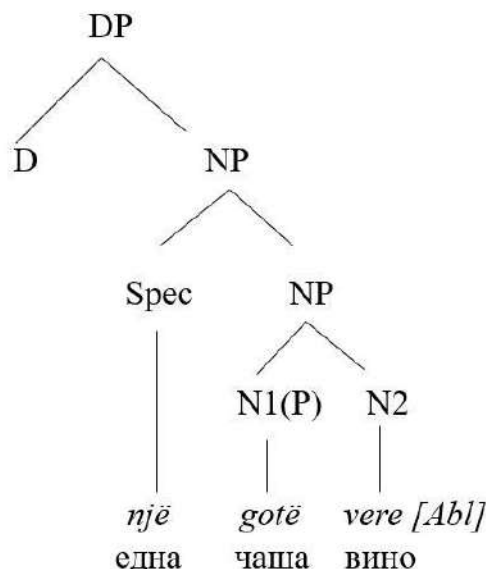

При контейнерно тълкуване на (27) опората е N1⁰, а числителното е в позиция на спецификатор (Spec), където функционира като модификатор. На негово място, т.е. в спецификаторна позиция, могат да се появят прилагателни модификатори „голяма(та) чаша вино“ и квантификаторноподобни прилагателни като „няколко(то) чаши вино“.

За албанския съдържателен (контейнерен) псевдопартитив предлагаме същата структурна репрезентация, видна в (28), където N2 се реализира с аблативна флексия:

¹ Преводът е мой.

(28)

4. Заключение

Сравнението на българските и албанските данни допринася към монопроекционния подход, като показва, че вариативната лексикалност на N1 е общо свойство на псевдопартитивите, независимо от наличието или липсата на падежна морфология. И в двата езика N1 е релационно съществително с количествена семантика, което функционира като класификатор при количествено тълкуване и изисква числов или квантификаторен маркер, за да може конструкцията да бъде аргумент. Последователността [Num/Q + N1] демонстрира поведение на QP/NumP, докато съдържателната (контейнерната) интерпретация активира DP-структура, при която N1 е референтно. Разликата между двата езика е предимно в повърхнинната реализация: в български съдържателната интерпретация се диагностицира чрез членуване на N1, а в албански – чрез демонстратив и/или аблативно/генитивно маркиране на N2.

Библиография

- Alexiadou, Haegeman, Stavrou 2007*: Alexiadou, A., L. Haegeman, M. Stavrou, Noun Phrase in the Generative Perspective. Berlin / New York: Mouton de Gruyter, 395–472.
- Brezinski 2000*: Brezinski, S., Balgarski sintaksis. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 2000: 166–169. [Брезински, С., Български синтаксис. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2000: 166–169.]

- Giuliana 1991*: Giuliana, G., The categorial status of Quantified Nominals. – In: *Linguistische Berichte* 136. Hamburg: Helmut Buske Verlag, 1991: 438–452.
- Gramatika e gjuhës shqipe, Sintaksa 2002*: Gramatika e gjuhës shqipe, Sintaksa, Tiranë: Botimi i Akademisë së Shkencave, 2002: 87–88.
- GSBKE 1982*: Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik, Sofiya: BAN, Institut za balgarski ezik, 1982. [Грамматика на съвременния български книжовен език. София: БАН, Институт за български език, 1982.]
- Koeva 1999*: Koeva, S., Sintaksis i punktuatsiya. Plovdiv: Markos 2001, 1999: 38–40. [Коева, С., Синтаксис и пунктуация. Пловдив: Маркос 2001, 1999: 38–40.]
- Pashov 2004*: Pashov, P., Balgarska gramatika. Sofiya: Izdatelska kashta „Hermes“, 2004: 347–349. [Пашов, П., Българска граматика. София: Издателска къща „Хермес“, 2004: 347–349.]
- Penchev 1993*: Penchev, Y., Balgarski sintaksis. Upravlenie i svarzvane. Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo, 1993, 42–43. [Пенчев, Й., Български синтаксис. Управление и свързване. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 1993, 42-43.]
- Turano, Giusti 2007*: Turano, G., G. Giusti, Case assignment in the pseudo-partitives of Standard Albanian and Arbëresh. A case for micro-variation. – In: *Quaderni del Dipartimento di Linguistica*. Firenze: Università degli Studi di Firenze, vol. 17: 33–51.
- Turano, G., F. Koleci 2011*: Turano, G., F. Koleci, Hyrje në Sintaksën Gjenerative të Shqipes. Tirana: Shtëpia Botuese e Librit Universitar, 2011.
- Vos 1999*: Vos, R., A Grammar of Partitive Constructions. TILDIL Dissertation Series 1999-1. Tilburg: Tilburg University, 1999.